

François Villon balladái

Faludy György átköltésében

*Mesterem és néhai barátom,
dr. Feleky Géza emlékének*

TARTALOM

BALLADA A SENKI FIÁRÓL	
NYÁRI BALLADA SZEGÉNY LOVISE-RÓL	
RABLÓBALLADA A VÖRÖS COQUILLARD-RÓL	
BALLADA A MÚLT IDŐK DÁMÁIRÓL	
BALLADA A KALÓZOK SZERETŐJÉRŐL	
A HALÁLTÁNC-BALLADA	
CHANSON A PÁRIZSI SZÉPASSZONYOKRÓL	
NÉGYSOROS VERS,	
melyet Villon halálítélete szélére írt	
BALLADA, MELYBEN VILLON MESTER EMBERTÁRSAI BOCSÁNATÁT KÉRI	
KERÍTŐBALLADA VILLONRÓL ÉS KÖVÉR MARGOT-JÁRÓL	
LEVÉL,	
melyet Françoise Villon mester, mikor nem volt már egy bűdös vasa,	
így írt Jehan de Bourbon herceghez	
SZERELMES BALLADA D'AUSSIGNY YSSABEAU-NAK	
BALLADA A BRABANTI BORBÉLYRÓL	
BALLADA A PARLAMENTHEZ	
BALLADA HŰTLEN BARÁTNŐMRŐL, CILEÁRÓL	
BALLADA A SZÉP FEGYVERMESTERNÉ VÉNSÉGÉRŐL	
KÖNYÖRGŐ BALLADA SZEGÉNY BORISSZA JEHAN COTART LELKÉÉRT	
AZ AKASZTÓFAVIRÁGOK BALLADÁJA	
A TESTAMENTUM	
RÖVID BIOGRÁFIA	
AZ UTOLSÓ SZÓ JOGÁN	

BALLADA A SENKI FIÁRÓL

Mint nagy kalap, borult reám a kék ég,
és hű barátom egy akadt: a köd.
Rakott tálak között kivert az éhség,
s halálra fáztam rőt kályhák előtt.
Amerre nyúltam, csak cserepek hulltak,
s szájam széléig áradt már a sár,
utam mellett a rózsák elpusztultak
s lehelletemtől megfakult a nyár,
csodálom szinte már a napvilágot,
hogy néha még rongyos vállamra süt,
én, ki megjártam mind a hat világot,
megáldva és leköpve mindenütt.

Fagyos mezőkön birkóztam a széllel,
ruhám csupán egy fügefalevél,
mi sem tisztább számomra, mint az éjjel,
mi sem sötétebb nékem, mint a dél.
A matrózkocsmák mélyén felzokogtam,
ahogy a temetőben nevetek,
enyém csak az, amit a sárba dobtam,
s mindent megöltem, amit szeretek.
Fehér derével lángveres hajamra
s halántékomra már az ősz feküdt,
s így megyek, fütyülve egymagamban,
megáldva és leköpve mindenütt.

A győztes ég fektette rám a sátrát,
a harmattól kék lett a homlokom
s így kergettem a Istent, aki hátrált,
s a jövődőt, amely az otthonom.
A hegytetőkön órákig pihentem,
s megbámultam az izzadt kötőrőt,
de a dómok mellett fütyülve mentem,
s kinevettem a cifra püspököt:
s ezért csak csók és korbács hullott árva
testemre, mely oly egyformán feküdt
csipkés párnák között és utcasárban,
megáldva és leköpve mindenütt.

S bár nincs hazám, borom, se feleségem
és lábaim között a szél fütyül:
lesz még pénzem és biztosan remélem,
hogy egy nap nékem minden sikerül.
S ha meguntam, hogy aranytálból éljek,
a palotákat megint otthagynom,
hasamért kánkánt járnak már a férgek,
és valahol az őszi avaron,
egy vén tövisbokor aljában, melyre

csak egy rossz csillag sanda fénye süt:
maradok egyszer, François Villon, fekve,
megáldva és leköpve mindenütt.

NYÁRI BALLADA SZEGÉNY LOVISE-RÓL

Lovise egész nap a tűzhelynél állott
és arcára fekete pernye hullt,
és éhes volt, mikor a szalmazsákra
az alkonyatban sírva ráborult.
Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,
de bokor akart lenni,
melyet körülcsókolnak a nyári szelek.

S mikor egy úr a tűzhelynél meglátta
szűz mellét, melyet korom takart,
azt hitte, hogy megér egy sárga tallért
egy éjszakára - de ő nem akart.
Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,
de bokor akart lenni,
melyet körülcsókolnak a nyári szelek.

S akkor az úr tornyos várába híttá,
ígérte: mint a rózsát öntözi,
léptét számolja, harmattól is óvja,
hintón hordja, selyembe göngyöli.
Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,
de bokor akart lenni,
melyet körülcsókolnak a nyári szelek.

S mikor a várban kigyúlt az arca,
ahogy lehellettől a rózsza kigyúl:
akkor nem értette nagyon sokáig,
hogymért teremtetten a férfit az Úr.
Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,
de bokor akart lenni,
melyet körülcsókolnak a nyári szelek.

S a nyári szél a csatazajba fulladt,
s az éji ég vörös lett, mint a vér,
de a szívében nem volt már imádság
és bíbor arca lett csak hófehér.
Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,
de bokor akart lenni,
melyet körülcsókolnak a nyári szelek.

És férje is elment a csatazajba,
s ő maradt otthon, meg egy kis poronty,
és az avaron lovagok feküdtek,
olyan rőten, mint a tavalyi lomb.

Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,
de bokor akart lenni,
melyet körülcsókolnak a nyári szelek.

S a nyári szél csak megjött évről évre,
s gyakrabban jöttek még a férfiak,
szívében a szerelem meghalt régen,
s csak vére ordított, mint éji vad.
Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,
de bokor akart lenni,
melyet körülcsókolnak a nyári szelek.

S mikor a nyártól oly áldott lett a teste,
amilyen áldott a víz partján a rét,
a víz partjához ment egy nyári este,
s beledobta a sok kihűlt mesét.
Szegény emberek lánya volt, árva gyerek,
de nem akart már bokor lenni,
melyet körülcsókolnak a nyári szelek.

RABLÓBALLADA A VÖRÖS COQUILLARD-RÓL

I.

A vén kalappal ferdén homlokában,
amíg övében sandán ült a tör,
és két jó lábán kissé ingadozva
(a rum tette ezt s az átkozott likőr)
ez volt Pierre, a vörös Coquillard,
ki orránál vezetett minden zsarut,
s mert mindenütt ott volt és nem volt sehol:
a törvény miatta már rég nem aludt.

II.

Még egy ringyót sem tudott sírni látni:
magával vitte, ha horgászni ment,
s csak a templom előtt hagyta magára,
hogy imádkozzék egyedül odabent.
A szegényektől nem vett el egy fityinget,
vadászni csak a gazdagokra járt:
s ha valaki ezt nem hiszi el, mondjátok:
Pierre volt ez, a vörös Coquillard.

III.

És mikor ő lett a rablóvezérünk
és pofája sebhellyel volt tele:
akkor mindig tudtuk, hogy miből élünk,
és senkinek sem lett üres a zsebe,
akkor egyszerre miénk lett a város,
s velünk táncolt egész éjjel a bár,
de amikor a zsaruk megjelentek:
csak volt Pierre, a vörös Coquillard.

IV.

A hasunkat kaláccsal puhítottuk,
s a pálinkában sohsem volt hiány,
s azt híreszteltük: a széles világon
nincsen hozzája hasonló zsvány.
De a hóhérnak ez már rég nem tetszett,
csak ült a varjak közt s azt mondta: rája vár,
és önmagát hozzá vendégül hitta
akkor Pierre, a vörös Coquillard.

V.

S a bitót nézte, mely alatt várt a féreg,
s övét, melyben már rég nem ült a tör,
szemébe akkor majdhogy egy könny tévedt
(a rum tette ezt s az átkozott likőr)
és nyakát szépen a kötélbe dugta,
hiszen a hóhér is csak proletár,
s mikor kettétört a nyakcsigolyája:
csak volt Pierre, a vörös Coquillard.

BALLADA A MÚLT IDŐK DÁMÁIRÓL

Ha az útkereszten május alkonyatkor
én, a csavargó egy percre megállok:
akkor halkan megkérdem önmagamtól,
hogy Thaisz vagy Heléna merre jár most?
Hol van Sabina, a szőke császárné,
aki előtt fél Róma térdepelt,
s hol a nimfa, ki a tó vizéből
fehér testének választ énekelt?
Hova lettek a csókok és a vágyak,
az alkonyattól piros szénaágyak,
a pásztorórák, a szerelmi szó?
De hova lett a tavalyi hó?

És aztán, napszálltakor, újra kérdem,
hogy szőke volt, vagy barna volt a lány,
kinek fehér válláért minden éjjel
felsírt a ciszternából Johanán?
Hol van a melle, mely kígyózva táncolt,
hol van az öle, melyen aranylánc volt,
és hol van teste, mely olyan halvány volt,
mint ezüstitükörben a lilium?
Hova lettek a csókok és a vágyak,
az alkonyattól narancs szénaágyak,
a pásztorórák, a szerelmi szó?
De hova lett a tavalyi hó?

Hol vannak a tébai királylányok,
s mellbimbóikról hova lett a rúzs,
s ámbrától még illatos múmiájuk
fehér csontjáról hova lett a hús?
S a szír nők, kik görög hajósok ölében
feküdtek tarka bambuszágyakon,
s a hetérák, kik kis mellüket nézve
álltak a korinthusi várfalon?
Hova lettek a csókok és a vágyak,
az alkonyattól sárga szénaágyak,
a pásztorórák, a szerelmi szó?
De hova lett a tavalyi hó?

Hol van Heloise, kiért a szarkofágban
Abelard szíve még most is dobog,
s hol van a szűz, akit Rouen várában
égettek meg nemrég az angolok?
Odaadnám érte fél életem:
ha a kezét kezembe tudnám venni,
s csak egyszer tudnék vele végigmenni
az alkonyattól lila réteken...
De nyomukat hiába kutatom,
mert hol van a fekete ugaron
a pásztoróra, a szerelmi szó?
De hova lett a tavalyi hó?

TANULSÁGOS UTÓIRAT

Ezért, ha májusban egy lánnyal járkálsz,
és nem tudod, hogy Pláton vén számár,
s ha a parkban csiklandó nevetése
mögött nem érzed meg, hogy mire vár,
akkor, ha egy nap otthagyt, ne kérdezd,
hogyan lett és kivel merre jár?
Mert megtudod, hogy a szerelmi szó
számokra volt - mint a tavalyi hó.

BALLADA A KALÓZOK SZERETŐJÉRŐL

Jennynek hívták, szőke volt és éhes,
s a szállodában üveget mosott,
hol elhamarkodott szeretkezések
szagát árasztották a bútorok.
S mikor szitkokkal teltek meg az éjek,
s csiklandott ringyók részeg sikolyával:
ő a hajóra gondolt
nyolc ágyúval s tizenhét vitorlával.

S ha ágyazni ment, mert már a párok vártak,
vagy hajnaltájt meleg vizet hozott:
megtörtént néha, hogy egy vendég vasárnap
markába titkon egy dénárt nyomott.
Ilyenkor mindig némán megköszönte
alázatosan vézna mosolyával,
és a hajóra gondolt
nyolc ágyúval s tizenhét vitorlával.

És éjjel, ha kiment a folyosóra,
egy-egy éhes hím gyakran rálesett,
ki ott mindjárt a bűzhödtt kőpadlóra
teperte le: s ő mindent engedett.
S mikor a férfi vállait harapta,
s mellét kereste borgőzös szájával:
ő a hajóra gondolt
nyolc ágyúval s tizenhét vitorlával.

S egy délben zaj támadt a tengerparton,
s találgatták mindnyájan az okát,
de ő felkacagott az utcasarkon,
és még otthon is nevetett tovább.
S hogy mosogatni hívták a konyhába,
a tányérokat eltolta karjával -
és a hajóra gondolt
nyolc ágyúval s tizenhét vitorlával.

S mikor félreverték a vészharangot,
s a kikötőben üvöltött a nép,
ő lassan elfütyült egy hosszú tangót
és hófehérre mosta a kezét,
s új ruhájában a párkányra hágott,
s a tengert nézte gonosz mosolyával,
hol a város előtt egy hajó állott,
nyolc ágyúval és tizenhét vitorlával.

S a hajó nyolc ágyúval löni kezdte
rőt bombákkal akkor a várfalat,
és nem maradt, mikor leszállt az este,
kastély a várban s ház a vár alatt,
ledőlt a bazár, a fárosz és a zárda,
s a bronzoszlop a helytartó szobrával,
és nem maradt, csupán egy piszkos szálló
nyolc ággyal és tizenhét utcalánnyal.

De ő még mindig az ablaknál állott,
s az éjszakába egy dalt énekelt,
és reggel a matróznép partraszállott,
és minden embert sorra láncra vert.
És akkor a hajósok vezetője
így szólt hozzá: „Kalózok szeretője,
kit öljünk meg kívánságod szerint?”
S ő azt felelte: „Mind!”

S a tengerparton aznap alkonyatra
minden fán ötven ember lebegett,
és szemüket a héják csőre marta,
mint lógombócot éhes verebek.
S a hajó, míg a hullák rút farával
halotti táncot járt az est szele,
nyolc ágyúval s tizenhét vitorlával
eltűnt vele.

A HALÁLTÁNC-BALLADA

Ott ült a Császár. Dús hajában
hét csillag volt a diadém.
Rabszolganépek térden állva
imádták, barna köldökén
a Göncöl forgott, válla balján
lámpásnak állt a holdkorong:
de a bohóc sírt trónja alján:
„Mit sírsz” - rivallt reá - „bolond,
nincs szív, mit kardom át ne járna,
enyém a föld!” ... S hogy este lett,
egy csontváz tántorgott eléje
s elfújta, mint a porszemet.
- Kényúrként éltünk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Gót ablakában sírt az Orvos:
„Uram, nektárod merre nő,
amely ír minden kínra s melytől
meggyógyul minden szenvedő?”
S az ajtó nyílt: keszeg mágiszter
táncolta végig a szobát,
kezében mély ólomkehelyből
kínálva színtelen borát:

„Igyál, e nedv hús, mint a mámor,
s nincs seb, mit heggel nem takar,
igyál testvér; e mély pohárból,
csupán az első korty fanyar.”

- Kontárok voltunk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

A kútkávánál állt a Gyermekek,
szakadt gyolcsingecskeben, s rőt
topánban, s nézte lenni a vízben
képét, mely játszani hívta őt:
... „Ha jössz: a holdleánytól este
a cukrot süvegszám kapod,
s minden pirosuló reggelente
békákon ugrálunk bakot.”
„Jövök már!” - szólt, s a kútvíz nyálas
siklót dagasztott zöld hasán,
míg a Halál vihogva vitte
anyjához a vörös topánt.

- Balgán játszottunk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Repedt tükrénél ült a Céda:
„Hajamnak árja még veres,
miért, hogy már a régi léha
seregből senki sem keres?
Ölem még izzó csókra éhes,
mellem rózsája még kemény...”

S az ablakon röhögve lépett
be az utolsó vőlegény:
„Hopp, Sára, hopp, gyerünk a táncra,
ma: holt szerelmeid torán
hadd üljön nászlakomát a lárva
ágyékokod hervadt bíborán!”

- Buján fetrengtünk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Éjjel borult a háztetőkre,
s kuvikhang szólt a berken át,
midőn a Bankár útnak indult,
elásni véres aranyát.

Az útkereszten vasdoronggal
hét ördög várta s a Halál;
s mikor kardot rántott, a csontváz
fülébe súgta: „Mondd, számár,
számár, mit véded még a pénzed?
Meghalsz s a kincset elviszem,
s a kincs helyett eláslak téged,
akit nem ás ki senki sem.”

- Kufárok voltunk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Aranypárnáin ült a Dáma,
s üvöltve sírt: „ne még, ne még”,
de ő már átkarolta drága
csípői karcsú, gót ívét,
„engedj csak még egy lanyha csókot,
még egy gyönggyel kivarrt ruhát,
engedj csak még egy buja bókot,
még egy szerelmes éjszakát” -
de ő, rút foltot festve mellén,
mely, mint a ráksej, egyre nőtt,
fehér testét nyakába vette
és vitte, vitte, vitte őt.

- Tunyán henyéltünk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Tüzénél állt az Alkimista,
s óráját nézte, mely lejárt.
„Isten vagy ördög: egy napot még,
amíg megoldom a talányt,
a végső, nagy talányt, amerre
görebjeimnek ezre vitt,
csak egy napot még, mert megfejtem,
megfejtem holnap alkonyig.”
„Nem fejtet” - szólt a hang - „nem fejtet”
s vállára tette jéghideg
kezét, míg felrobbant a lombik:
„Aludni mégy most, mint a többiek.”
- A Titkot úztuk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

Pestis-csengőkkel jött a dögvész,
s a reimsi szentegyház előtt
húsvét vasárnapján derékon
kapta a hájas Püspököt:
„Néked szereztem ezt a nótát,
gyerünk, nagyúr! Csengőm csörög -
légy pápa, vagy próféta, rózsás
hajnalködökbe öltözött,
légy szent püspök, vagy rút eretnek,
ki ég a máglya kormain,
misézhetsz lenn - én fenn nevetlek
a dómok csonka tornyain!”
- Álszentek voltunk mindahányan,
s az évek szálltak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

A vén Paraszt már tudta s várta
alkonytájt kinn az udvaron:
„Görnyedt testünknek nincsen ára,
s úgy halunk meg, mint a barom.
Kaszás testvér! Sovány a földünk!
könyörgöm, egyet tégy nekem:
ha elviszel, szórd szét trágyának
testemet kinn a réteken!”
Ő rábólintott s vitte lassan,
s úgy szórta, szórta, szórta szét,
mint magvető keze a búzát,
vagy pipacsot az őszi szél.
- A földbe térünk mindahányan,
s az évek szállnak, mint a percek,
véred kiontott harmatával
irgalmazz nekünk, Jézus Herceg!

CHANSON A PÁRIZSI SZÉPASSZONYOKRÓL

Szeress brit dámát: régi lordok
utódját, szeplőst, kékruhást:
vagy norvég lánnyal lesd a fjordok
fölött az őszi szélzúgást:
szeress szír asszonyt: lassú táncról
vonagló, lomha kéjű nőt,
sápadt, görög szajhát Bizáncból,
arany-termekben vénülőt:
szeress nagymellű, lágy flamandot,
ki untan s lagymatag mozog:
nem csókol asszony úgy a földön,
mint a párizsi asszonyok.

Keresd szláv hitvesed szemében
alkony táján a nagy talányt:
ölelj cigánylóttyót a réten,
szeress arab nőt, perzsa lányt,
borulj sudár, fehér hasára,
mely hús, akár a gyík hasa:
hágj fel Madonnád ablakára
lajtorján május éjszaka:
hajolj mór rabnőd íriszére,
hol zöldessárga fény lobog:
nem csókol asszony úgy a földön,
mint a párizsi asszonyok.

Utazz s hajózd be mind a tengert,
kutass fel messze népeket,
imádj kígyójárású berbert,
kívánj nagylábú németet:
várd hölgyedet brokátruhában
Toledó őszi lombja közt,
vagy kurtizán a Szuburában
forgasson tejszín combja közt:
szeress zsidólányt, búst és édest,
mint május éji ó-borok:
nem csókol asszony úgy a földön,
mint a párizsi asszonyok.

JEGYZET:

Tudom, hogy vannak még ezerszám,
örmények, lappok, négerék,
sárgák, oly aprók, mint az öklöm,
s mindig csak csókra éhesek,
hinduk, litvánok, svédek, írek,
bretonok, szerbek, angolok:
de egy sem csókol úgy e földön,
mint a párizsi asszonyok.

NÉGYSOROS VERS, melyet Villon halálítélete szélére írt

Francia vagyok Párizs városából,
mely lábam alatt a piszkos mélybe vész,
s most méterhosszan lógok egy nyárfaágról,
és nyakamon érzem, hogy seggem mily nehéz.

BALLADA, MELYBEN VILLON MESTER EMBERTÁRSAI BOCSÁNATÁT KÉRI

A bitang úr, ki nyakig ül a borban
és szolgálait véresre vereti,
a hájas püspök, ki a kolostorban
a szűzapácát kergeti,
királyok és egyéb zsiványok,
s kopasz ruék, kik csorgó nyállal
röhögnek ronda képeken,
és kocsmahősök, kik az árok
mélyén bőfögnek részegen,
stricik, sintérek, ágyrajárók,
kerítőnők és zugbankárok:
bocsássanak meg mind nekem.

Zsidók, kik pénzüket kamatra adják,
hogy a szegényen bőrt se hagyjanak,
és kurvák, akik mellüket mutatják,
hogy a polgárok kedvet kapjanak,
proletárok, akik kijátszva
döglenek meg a híd alatt
és lázadók, akik a nyárfa
ágán a szabadságra várva
fityegnek sárga zsinegen,
királyleányok, grófok, bárók,
klozettnők és lócsiszárok:
bocsássanak meg mind nekem.

Csak az átkozott polgármester nem!
Annak még egyszer a képére mászok,
mert a zsarukkal póré seggemen
forgácsa verte a korbácsot,
elvette pénzem és ráadásul
ebédre megrohadt kölest adott.
Kóterben várom most a holnapot,
hátam feltört az ágy deszkáján
s nyolcvan font ólom lóg a térdemen,
csak így történt, hogy a pofáján
nem ül még ott a névjegyem,
és ezt bocsássa meg nekem.

A tiszt urak, kik hősi pózzal
csörtetik rozsdás kardjukat,
s a kölykök, kik bársonyzacskóban
hordják körül a farkukat,
a dáma drága bundájában,
ki megfestette ősz haját,
s a délelőtti napsugárban
büszkén riszálja vén farát:

ti, kik dáridóra vártok,
míg mi vánszorgunk éhesen:
hogy eleget nem köptem rátok,
bocsássátok meg énnekem.

Büdös zsaruk, kik minket űznek
a föld felett s a föld alatt,
és hadvezérek, kik vérünkkel
foltozzák meg a várfalat,
de a rongyosat elítélik,
mert a törvény is csak csalás:
vérrel fogunk fizetni nékik,
ha jön a nagy leszámolás.
Hogy ezt a harcot meg nem érem
s mint hadnagy, nem vezethetem,
azt ők mindnyájan, remélem,
könnyen bocsájtják meg nekem.

AJÁNLÁS:

Verjétek nehéz vasbunkókkal
rántottává a képüket;
ruhátookról a nyári zápor
lemossa majd a vérüket.
Egyébként François Villon a nevem,
ezt senki ne bocsássa meg nekem.

KERÍTŐBALLADA VILLONRÓL ÉS KÖVÉR MARGOT-JÁRÓL

Persze: pukkadnak a párizsi polgárok,
mióta hírlik, hogy egy lánnyal járok,
ki az utcáról tartja el magát.
De a kis dögöt nagyon szeretem,
ingét megvarrom, ágyát megvetem
és megkefélem este a haját;
bort hozok a kocsmából, a kútról vizet,
s ha egy vendég jön, aki jól fizet:
a hátsó ajtón diszkréten távozom,
hogya gavallérok és a tiszt urak,
mint a mennyben, úgy érezzék maguk
a bordélyházban, hol ketten lakunk.

Persze, gyakran beköszönt a nyomor.
Ilyenkor Margót látni sem tudom,
gyűlölöm, mint a kést, a vérem forr,
belérúgok és a haját húzom,
Józsefre s Máriára esküszöm,
hogya holnap reggelig agyonütöm,

ha nem lesz pénz - zálogházba teszem
ruháit és ha nincsen, mit egyem:
káromkodom, míg a gyomrom korog,
ő meg a szoba sarkában kuporog,
s ilyenkor napestig pofozkodunk
a bordélyházban, hol ketten lakunk.

Aztán egyszerre pénz áll a konyhára,
mert hirtelen nagy lett a forgalom,
vagy én találkoztam a Bac utcában,
avagy a Montmartre-i domboldalon
egy bitanggal, ki meglógott a cehhel...
S kövér Margóm akkor megint a régi,
combomra csap és arcunk felderül,
lefekszünk, s én egy dalt trillázok néki,
ahogy ez a legjobb férfinak
száz évben is csak egyszer sikerül.
És aztán másnap estig horkolunk
a bordélyházban, hol ketten lakunk.

AJÁNLÁS:

Kik ezeket a sorokat olvassátok,
gavallérok, urak és kapitányok,
jegyezzétek meg: ha egy lányt kívántok,
ki az ágyban mindenre kapható,
szolgáltatotokra készen, itt vagyunk
a bordélyházban, hol ketten lakunk.

LEVÉL, melyet Françoise Villon mester, mikor nem volt már egy bűdös vasa, így írt Jehan de Bourbon herceghez

Tisztelt uram, fenség, vagy mi a fene, bevezetésül
fogadd üdvözetem. Bár nem vagyok ficsúr, kit a babája fésül,
sem gróf, aki a népet nyúzza, sem Monsignor, ki hintón jött az égből.
Nevem kurtán Villon. Szeretöm utcalány. (Úgy hívják: Mirjam.)
És én? Én eddig néhány verset írtam,
persze, csak úgy privát gyönyörűségből.
Máskülönben pedig boldog vagyok,
hogya vasárnap nem látok papot.

Arról van szó tehát, hogy múltkor este - úgy értem
hajnalfelé, mikor a kocsmából hazatértem -
egy pimasz gavallér belémkötött.
S mikor pisztolyt húzott, én is kivettem övemből
a törömet s tiszta önvédelemből
egyszerűen leszúrtam a dögöt.

S most azt harangozzák, hogy bűnbe estem,
s ezért itt rohadok e majomketrecben.

Egy ily bitang, mint én persze, csak szarik rája,
hol éri majd az angyal trombitája.

De szörnyűség, ha nincs egy vasa.

Úgy lóg a levegőben, mint az akasztott ember,
ha a zsarú ráköp, még csak szólni sem mer,
és nadrágjából kiáll a fara.

Szóval, uram, tőled függ a dolog,
ha Villon gyomra többet nem korog.

Világéletemben embert még meg nem vágtam
soha pénzért. A legtöbb, úgy találtam,
túl ordenári ehhez énnekem.

De te ezt a kitüntetést majd csak megbecsülöd...

Úgy ötven fontot gondoltam aranyban. Ha egészségesen kikerülök
a kóterből, vissza persze a dupláját fizetem.

És addig vedd, ha félsz, hogy kitolok veled,
zálogul az akasztófakötelet.

POST SCRIPTUM:

Mint nem tesz egy ily szegény proletár,
ha a prófunttól segge szüretre jár?

Ilyenkor már bagó sem kell neki.

De most, mikor kalapját leveszi,

s a rohadt pénzért térdre állva

úgy mászik eléd, mint a majom:

hát azt hiszed, hogy nem süli ki a pofája,
te barom?

SZERELMES BALLADA D'AUSSIGNY YSSABEAU-NAK

A dombtetőn a sziklák, mint a nyársak

merednek, lassú szél nyög és a hársak

hasadt odvából tejszín nedv csorog;

a tar bozót mélyén szerelmes árnyak

ölelkeznek s a holdas fák úgy állnak

tótágast, mint mezítlén asszonyok.

Öledre vágyom sírva itt e holt

avarban, hol szerelmünk fészke volt,

s vonagló, izzadt testedért üvöltök.

...Vérembe folyt a vörös telihold.

Emlékszel még? bimbók fakadtak, lanyha

est volt s a fény utolsó sáv aranyja

halódott fenn egy vattafellegen;

bíbor hajad sovány válladra lógott,

minden fűszál bokád köré fonódott,
langyos szellő bujkált a melleden,
s hogy ajkaimra éhes szád tapadt,
s belémcsorgattad édes nyáladat:
két testünk volt, de már csak egy szívünk,
s az alkony ránkborult a fák alatt.

Aztán a hold úgy bukdácsolt a görbe
fatöncök közt, mint rótszakállú törpe,
s bárhogy kérleltél, megtörtént a nász,
a bokrokon minden rügy arcom mellett
meleg harmattól duzzadt, mint a melled,
s halántékunkon lüktetett a láz,
kemény földagyunk lágy lett, mint a gyolcs,
s nem hallott ember még olyan sikolyt,
mint mellyel izzadt testünk összeforrt.
...Vérembe folyt a vörös telihold.

Majd föltérdeltem és úgy néztelek:
a tengerről sós illat érkezett,
s öledbe épp egy kis virág szorult;
jó volna - sügtam - mindig már így lenni,
és így hallgatni mindörökre semmi
beszédedet. Fejünkre mézga hullt.
Megosztottam veled a kortynyi bort
s a kenyeret, mely tarisznyámban volt:
ez lett lakománk s az ég a nászi fáklyánk,
hol a csillagok örök árja folyt.

A csillagok s egy bimbós ág: a vőfély,
két melled úgy állt, mint két gonosz nővér,
egymásnak háttal. A hold hidegen
sütött s ahogy kékes testedhez értem,
azt gondoltam: talán még ezt sem értem,
s oly messze vagy tőlem és oly idegen.
Aztán hűs ajkad búcsúzóon hajolt
fölém s a fákon túl az égi bolt
szélén pirosan megrepedt a hajnal.
...Vérembe folyt a vörös telihold.

És így bolyongok most a téli erdőn,
és várok rá, hogy izzadt tested eljön;
agyunk fűvét felterve rég a fagy,
s az orkánban vonagló fák alatt
űzőm fehér, mezítlen árnyadat,
s a fellegektől kérdelem, merre vagy;
hol melled, mely ruhádon átdagadt,
s csípőd, amelyre gyöngyvirág tapadt,
s a dús bozót s az eprek a bozótban?
Mért nem jössz? Várlak még a fák alatt.

A dombon, nézd, a sziklák, mint a nyársak
merednek, lassú szél nyög és a hársak
hasadt odvából tejszín nyál csorog;
a tar bozót mélyében párzó árnyak
inognak s a fák széttárt lábbal állnak
tótágast, mint mezítlén asszonyok,
s én tébolyodva hempergek a holt
avarban, hol szerelmünk fészke volt,
s vonagló, izzadt testedért üvöltök.
...Vérembe folyt a vörös telihold.

BALLADA A BRABANTI BORBÉLYRÓL

Emléke, mint alkonyra régi vár-rom,
viola füstként leng a városon,
s az asszonyokkal én is visszavárom,
ha a fák közt az este átoson.
Azt mondják: nálam is nagyobb gazember
volt ő, nyűgös munkára képtelen,
kékes szemében hullámozott a tenger,
mosolya fájt, akár a végtelen,
terítve várta asztalunk és ágyunk,
mert szoknyahős volt, gyilkos és kalandor
- ahogy nagyitkon lenni mind kívánunk -
Rarunkel úr, a kis borbély Brabantból.

Korán verték világgá Flandriából
és nem volt több vagyona, az egész,
mint az, mit egy fürdőző lát magából
a víz tükrében, hogyha hátranéz.
Dalolva járt, kalapját félretolva,
amíg csapása hűvös kútra vitt;
zsebében lágy kenyér helyett a bolha
kísérte hosszú vándorútjait,
az erdő volt hálópajtása nyáron,
s így álmodott hegyekről színaranyból
homokbányában vagy deres csalánon
Rarunkel úr, a kis borbély Brabantból.

S midőn egy nap henyélve ült a parton,
egy kis vitorlás állt a part alatt,
oly sárga volt, mint ó-szövésű karton,
s mert vászna nászi párnaként dagadt:
elindult rajta, hogy kincsekre lelne
a szirtfokon, hol gyöngy s korál terem,
de szélvihar kelt s jaj, nem volt semerre
a zöld sziget a lila tengeren.
Csak a halál ült a hullámhegyen,
és messze volt a krétafok, az angol:

s ekkor döntött, hogy Párizsig megyen
Rarunkel úr, a kis borbély Brabantból.

De jól kifáradt s szürke port lehelt már,
mikor meglátta a Temple falát:
s akkor megtudta, hogy minálunk sem jár
mindenkinek gyöngyökből varrt kabát.
Így lett lakáj egy húszlovas ficsúrnál,
s mert lágyan nézett rá a dámanép;
az ezüstkések szemét majd kiszúrták,
és körmei ragadtak, mint a lép.
Egy percig kellett hagyniok magára,
és ő hármat lopott el két aranyból,
mivel természetesnek ezt találta
Rarunkel úr, a kis borbély Brabantból.

Nem volt szívében rosszaság, se jóság,
oly szőke volt s oly könnyű, mint a szél,
s bűnei úgy nőttek, mint a rózsák,
és hogyha elment, minden sírt, mi él.
Oly nesztelen suhant, midőn az éji
homályban egy késői varjú szállt,
s nem tudta senki, hogy a Bergerés-i
körönd vidékén kalmárokra várt,
kezében árral, minden péntek éjjel,
ott, hol nem hallják már, ha a nagyharang szól,
s így nézte őket végtelen szemével
Rarunkel úr, a kis borbély Brabantból.

S midőn lakolni kellett volna néki
és lógnia a Notre Dame terén:
a város női együtt mentek kérni
a tanácsot, hogy ne legyen kemény,
s végül levetkezték minden szemérmét,
bevallották: ez itt a kedvesük,
hogy nem tudják miért, de ő az élet,
s ő az, ki éjjel ott aludt velük,
testükre hús húsával ráfonódva
s csapzott hajával szálas színaranyból,
hogy ő volt ifjúságuk zöld bozótja:
Rarunkel úr, a kis borbély Brabantból.

S a nagytanács borzalmas átkot mondva
fejére, futni hagyta, s ő futott,
s ha azt hiszed, hogy kinn a zöld vadonban
régessrég éhenhalt, úgy nem tudod,
hogy ott az ember részeg vágya megnő
és létrás fákra mászik, s a bozót
mellére dől és a reáderengő
homályban is szakíthat mogyorót,
és húsát bokrok lányos körme vérzi,

míg köztük őrült istenként barangol,
s ez új szerelmét boldogabbnak érzi
Rarunkel úr, a kis borbély Brabantból.

BALLADA A PARLAMENTHEZ

Most, hogy a bitó árnyékában állok,
a parlament eszéhez apellálok.
Mert jogában áll minden féregnek, dögnek
védekezni, ha életére törnek,
a kutya vonít, a kígyó sziszeg,
a farkas üvölt, s ebben a hideg,
tetves ketrecben, ahová bezártak:
csak én, csak én fogjam be a pofámat?

Persze: nem nékem állna a deres,
ha úr lehetnék vagy gazdag nemes,
de mivelhogy szegény bitang vagyok,
a vallatásnál csak pofont kapok,
s most, hogy még hozzá kínpadra ítélték,
ha hegyes szögekkel húsomba tépnek,
ha olajba főznek, ha négyrétre vágnak:
most is, most is fogjam be a pofámat?

Nem - a fejemben még több szalma lenne,
mint amennyi szalma nőtt már eddig benne,
ha most a parlament elé nem állnék,
a végső lehelletig nem protestálnék,
hogy ártatlan vagyok, s ha siralomházba zárnak
s a bitó alatt a martalócok várnak,
míg a szuronyok merev négyszögben állnak,
hát még akkor is fogjam be a pofámat?

BÚCSÚ

Nem: látjátok, nem hiába firkálok,
mert ha ezt a verset ki nem gondolom,
fölöttem folyna már régen az árok,
s csalán nőtt volna már a gyomromon.
Ezért, ha a zsaruk a nyakadra hágnak,
az urak előtt ne fogd be a pofádat.

BALLADA HÜTLEN BARÁTNŐMRŐL, CILEÁRÓL

Az ég a tóban ma oly zöld és sápadt,
s a fák körötte fejlehtva állnak,
mint keresztfák alján a Máriák.
A nap leszállt már túl a nádason,
s hozzá a varjak fenn az ágason
kárognak holmi koldus-áriát.
Nyúzott bőrömrre a hullámok várnak,
s a víz lassan sötét lesz, mint a szén.
Cilea volt a legszebb asszonyállat,
és a szívére itt találtam én.

Egy nyárnapon találtam itt reája,
midőn a nap izzadt aranypofája,
mint zsíros segg, feküdt a víz fölött.
Egy folt felhő sem volt a buja égen
és François Villon már nagyon régen
nem hegedült két asszonyláb között.
Ölünkre, mint sűrű méz, hullt a mámor
s az est, mint omló kátrány szállt le ránk,
én ágakat téptem az orgonáról
és fázni kezdtünk, mert nem volt ruhánk.

Úgy tettem, mintha még csókjára várnék
s ölét néztem, hol - sűrű bársonyárnyék -
egész a köldökéig nőtt a szőr
és rejtve benn, mit legjobban szerettem,
oly mélyen, hogy mindig soká kerestem,
azt hittem néha: már a frász kitör.
Izzadtam, ő rúgott, én kiabáltam,
csalánba estünk és kiveret a dér,
de higgyétek meg, hogyha megtaláltam,
az több volt nekünk, mint népünnepély.

Elég az hozzá, hogy így összebújva
feküdtünk, s akkor ő fülembe súgta,
hogy kész hasában már a gyermekünk.
Úgy bögött, mint egy újszülött, az édes,
pedig nem volt egész tizennégy éves,
s nem tudta még, ilyenkor mit teszünk.
Természetes, hogy kézből kontrázok
rohadt pofátokból minden morált -
a hóhér négyrét még senkit sem vágott
azért, mert egy kisasszonyt felcsinált.

Aztán úgy volt tovább, hogy még a nyárnak
nem is lett vége és egy szép vasárnap
a hűtlen macska rútul otthagytott.
A szája nélkül oly nehéz az élet!

Magam csavargok és felhőket nézek,
s mérgemben, mint redves fa, rothadok.
Belépek lassan most az őszi tóba,
s átúszom rajta, mint a halk halak,
s nem gondolok már a múlt évi óra,
és minden csókra, mely ma elmaradt.

Köröskörül fák bársonyos sötéten,
sűrűn egymásra hullva s a középén
egy lágy vonás, úgy mint az ő ölen,
és rejtve benne, mint duzzadt cseresznye
a tó, az esttől vérvörösre festve,
s a tó vörös vizében úszom én.
Így úszom még sok éjjel hosszú körben,
míg minden emlék vén lesz és sötét,
s a rőt holdasszony lenn a víztükörben
nyakamba fonja táncoló ölet.

BALLADA A SZÉP FEGYVERMESTERNÉ VÉNSÉGÉRŐL

- Nézd, mint boszorkány korhadt seprűnyélen,
ülök, vénasszony, itt a járdaszélen,
s gerincem görbe, mint egy pléhkanál,
hajam megsárgult, mint a kocsmacégér,
és így rikácsolok a rézfillérért,
rekedten, mint egy ócska papagáj.
A Sátán lelketem régóta kéri,
s az árokban testemre vár a sár,
s hogy ágyamon utólszor hált a férfi:
van annak több, mint ötven éve már.

- Szemközt a házban d'Anquétille lovagja
Catherine-t, a zsíros pékleányt fogadja,
s be sem zárják, disznók, az ablakot.
A képüket bortól veresre festik,
s hogy csókolódznak, hallgatom napestig,
s mérgemben, mint a pulyka, pukkadok.
Felállok most s a rossz tűzön melegszem,
testem dülöng, mint egy lyukas ladik,
pedig, hidd meg, szűz voltam én is egyszer,
úgy, mint Catherine a múlt vasárnapig.

- Szűz voltam egyszer s százszor szebb a szépnél,
s a Saint Germain des Prés-ben nagymisénél
csak engem néztek már az emberek,
és úgy kergettek, mint vadász a koncot,
bárók, hegyescipőjű udvaroncok,
grófok, papok, kalmárok, hercegek,
és mindegyik kezembe tette volna

minden pénzét, hogy megkaphassa azt,
miért ma többé egy koldus se dobna
vénhedt ölembe egy lyukas garast.

- De akkor még Collin Cayeux-t szerettem,
s Lúdláb királyné konyhájában ketten
a nyársat bámultuk, hogyan forog.
Ilyenkor ő latin dalokba kezdett,
s oly szép volt, akár egy perzsa herceg,
és minden reggel rózsákat hozott;
ültünk egész nap, már az estre várva,
s hogy kék harmat feküdt a pázsiton:
egymásnak dőlve, mint a létra szára
sétáltunk át az éji Párizson.

- Majd egy breton hadnagynak ültem lépre,
ki rút volt, mint a Belzebúb, de vértje
kivert ezüst volt, cifra és nehéz,
és arra mentünk minden alkonyatban,
hol a la Grant Rue St. Jacques torkolatja
a házakon túl répa földbe vész;
a szénában háltunk és százezer csók
kevésnek tűnt vonagló szájamon:
olyan pucérok voltunk, mint a hernyók,
s a holdnarancs lógott az ágakon.

- Míg egy napon, minden férfit leköpve,
fülig szerettem egy pimasz kölyökbe,
és szántam őt, hogy árva volt, szegényt,
imádtam, bár a testemet húsz évig
vizes korbáccsal verte este végig,
és nem vett el, csupán a pénzemért;
ütött, belémrúgott, ruhámat tépte,
és melleimnél fogva rángatott:
de hogyha csókot kért, legott ölébe
ültem, feledve minden bánatot.

- Bolondultam, bűdös gazember, érte,
s pofont még máma is tucatra mérne,
ha régesrég nem lenne már halott.
De meghalt s engem itthagyt szegényen,
és mint lehulló lomb a járdaszélen,
vén koldusasszony, egyre rothadok.
Mi lett belőlem, jaj, ha a tükörben
pillantom meg mezítlen testemet,
mely oly szép volt, ahogy most vén és görbe,
Uram, dühömben majd hogy megveszek.

- Hová lett, jaj, testemnek régi bája,
két kis fülem rubinvörös csodája,
s tejszín bőrömnek csiklandó szaga;
hová lett két szemem pimasz varázsa,

és ajkaimnak duzzadó parázsa,
s halántékomnak kékeres tava;
hol van hajam, melyet nádszínre festett
a természet s a lány szemöldökök,
melyek, mint szőke accent circumflexek
ragyogtak itt a büszke arc fölött?

- Hová tűnt el két zsíros, kurta vállam,
fehér karom, lány hátam, gögös állam,
s hónaljaim kalászos ürege,
s két apró mellem, melyek, mint a bársony,
úgy domborodtak egykor át ruhámon,
mint nürnbergi órák üvege;
hol van rugalmas combom s merre voltak
a térdek és a karcsú, kis bokák,
és két dús csípőm, melyet úgy karoltak
a férfiak magukhoz, mint a rák?

- Hová lett, kérdem, már a régi szépség?
Szememben véres foltra vált a kékség,
pofámon barna pergamen a bőr;
lehelletem reves csatorna gőze,
sovány karom kiszáradt, mint a rőzse,
s fülemből rút csomókban lóg a szőr;
az elfakult száj régen nem parázna,
és a bozontos, vén szemöldökök
unottan lógnak százezer barázda
tövén a sárga, fonnyadt arc fölött.

- Vállam púp egy kivénhedt dromedáron,
hónaljam oly mély, mint kút a nyáron,
hátam behorpadt és csípőm hideg,
a combom száraz, mint a régi szalma,
a mellem ráncos, mint a téli alma,
a hasam fölé, mint vén erszény fityeg;
szívem táján a láz lihegve nyargal,
s fejem belepte régesrég a hó:
s megtört derékkal és lecsukló arccal
vánszorog így, mint egy bolygó bitó.

- Nézd, mint boszorkány korhadt seprűnyélen
ül egy vénasszony itt a járdaszélen,
s gerince görbe, mint a pléhkanál:
a csókot hajdan még aranyra mérte,
és tótágast állt Párizs vára érte,
s markodból most egy rézfillérre vár.
Hát köpd szemen, ha van pofád hozzája,
és menj vígan tovább, bűdös paraszt,
vagy gondolj egyszer nődre és anyádra,
és dobj ölébe egy lyukas garast.

KÖNYÖRGŐ BALLADA SZEGÉNY BORISSZA JEHAN COTART LELKÉÉRT

Noé komám, szőlők s borkádak apja,
s Szilénusz, ki a mustot ápolod,
s te is Lót, ki felöntve a garatra
leányaidhoz vitt a mámorod,
amit még máma is szemedre hánynak -
figyeljetez rám, három jómadár:
a szajnamenti Párizsban vasárnap
mint hű keresztyén halt meg Jehan Cotart.
Ti fenn a mennyben, intsetek feléje,
ha majd fölért, az égi ablakon,
amúgy is rég várt egy parti pikére
veletek fenn az esti csillagon,
míg dús nedűt nyakalt a hegygaráton,
s megjárta mind a kocsmakerteket:
szegény borissza Jehan Cotart barátom,
ölélje át az Úr a lelket!

Derűsen, mély zsebében két üveggel,
és dús fején a hófehér süveggel,
és lágy szakállá balján húsz diákkal
úgy járt a kerti liljomok között,
mint ősz királyok flamand bibliákban.
De estharangra, ha az alkonyat
kék selymet szótt a Pont au Changes alatt,
a csapszékbe futott, miként a nyúl.
S éjjel, ha két szeme keresztbe nézett,
Ánaxágórászt és Plátont idézett,
s aztán, mikor vállára ült a hold,
rég elfelejtett nótákat dúdolt.
Így jártuk hús telekben s izzó nyáron
a pincéket s a kocsmakerteket:
szegény borissza Jehan Cotart barátom,
ölélje át az Úr a lelket!

Hány éjen át ültünk a Négy Majomban!
Nem élt a földön még jobb cimbora,
hegyek meg várak dőlhetek halomra,
de Jehan Cotart nem ingott meg soha.
S ha néhanap borába seprű tévedt,
vagy a burgundi karcos volt talán:
ölébe vette, mint Katót a béres,
a kocsmárost, s az istenvert borévet
görcsös botjával húzta el farán...
Szeptember tájt, Plátonjával kezében
szeliden baktatott szőlőhegyére,
s mondják, nem járt, csak sánta nők után -

és így élt hatvan kurta földi nyáron
s így élt meg hatvanegy rövid telet:
szegény borissza Jehan Cotart barátom,
ölelje át az Úr a lelkedet!

Midőn utólszor láttam szombat este,
ott ment a Place de Notre Dame-on át,
árnyéka az egész teret befedte,
s kezében fogta drága Plátonát;
ki tudja melyik csapszékhez kanyargott:
deres fején ezüstöt vert a hold,
s mikor megint kerestük estharangkor,
már senki sem sejtette, merre volt.
És akkor jött a pestis Cölln várából:
vagy harmincan látták sötét lovát,
amint egy rőt lovaggal éjfél tájon
vágatva jött a Rue Saint Jacques-en át.
Lólába átlátszott a csizmaszáron,
és két veres sarkantyút pengetett:
szegény borissza Jehan Cotart barátom,
ölelje át az Úr a lelkedet!

Barátai keresték még az éjjel
a kertek alján s a füzek között,
a bükkösben s az Elysées-i réten,
hol, mint a tejszín, hömpölygött a köd;
s reggel, hogy a fecskék a hídkorlátra
úgy ültek kéken, mint a hangjegyek,
akkor találtak csak rá Jehan Cotart-ra,
a Szajnálánál a Pont au Change megett.
Arcán setét hollóként ült a pestis,
s halott kezében Plátont fogta még,
s oly szörnyű volt az arca, hogy napestig
a Szajnához csodára járt a nép.
Alkonyatkor jöttünk érte bús batáron,
s temettük el az Ile de Cygne megett:
szegény borissza Jehan Cotart barátom,
ölelje át az Úr a lelkedet!

Noé apám, ki ó-borokra buktál,
s Szilénusz, ki a mustot ápolod,
s te Lót komám, ki hajdan úgy berúgtál,
hogy lányaidhoz vitt a mámorod:
vigyázzatok reá, hogy el ne fogja
a strázsa fenn az égi silbakon,
rég vágyódott már egy parti tarokkra
veletek fenn az éji csillagon;
s fogadjátok jól: a Sorbonne rózsája,
s a hét művészet bölcs tanára volt -
s ha Isten nem néz, fenn a kiskocsmában,
melyen vörös cégérnek állt a hold;

az agg Pyrrhon s a tömpeorrú Pláton
örök nektárt koccintsanak veled:
szegény borissza Jehan Cotart barátom,
ölélje át az Úr a lelkedet!

AZ AKASZTÓFAVIRÁGOK BALLADÁJA

Embertestvér, ki erre jársz a nyáron,
a dombtetőn, barát vagy idegen,
ne gúnyolódj e három jómadáron,
kik itt lengünk a sárga zsinegen:
bőrünket, nézd, a víz lemosta régen,
nyelvünk megzöldült, mint a rézgaras,
és így forgunk a korhadó kötélén,
pökhendi táncban, mint a szélkakas;
hasunk, amelybe bort tömtünk s kalácsot,
mint vén ribancmell, ráncos, sárga folt,
s szívünk, amely a názáreti ácsot
sohsem dicsérte, már a sárba folyt.
Ne röhögj ki gyalázatunkat, vándor,
s ne csak mibennünk lelj bűnt és hibát,
s ha majd a meggymagot kiköpted szádból,
rebegj értünk egy Áve Máriát:
- hogy a gonosz Hold szarván el ne essen,
s az égig jusson e három zshivány,
s ruháik foltján többé ne nevéssen
a grófkisasszony és az úrilány -
de kérd reánk az Úr kegyelmét,
hogy a bitóról hófehéren
megoldja Villon árva lelkét
Krisztus nevében.

Ámen, ámen.

A barna rongyok hulltak már a fáról,
s át harminchárom sáros vármegyén
hárman jöttünk koldulva Flandriából:
Ythier Méchant, Colin Cayeux meg én.
És egy nap térdig hóban állt a róna,
s a házakból követ dobtak ki ránk,
s a réten nem nőtt, csak csipkerózsa,
s deres kökénytől felkopott a szánk,
s ott röpködött a varjú is, mely újra
fülünkbe károg, itt a dombtetőn,
s mi ültünk hárman tar bozótba bújva
s árván a ködtől megfakult mezőn.
Kislány, ki erre jársz egy jóbaráttal,
ki majd letép, te liliumvirág,
ne nézz reánk szemedben durva váddal,

de mondj értünk egy Ave Máriát:
- hogy a Tejút vizében meg ne ázzon,
s az égig jusson e három betyár,
s ott lovagoljon fenn a szivárványon,
ahol nincsen se úr, se szolga már -
és kérd reánk az Úr kegyelmét,
hogy a bitóról hófehéren
megoldja Villon árva lelkét
Krisztus nevében.

Ámen, ámen.

Ott ültünk a mezőn híg őszi ködben,
s fáztunk a hűlt tűz szürke kormain,
míg a hold rőt lámpáját felkötötte
Rouen várának lila tornyain.
S hogy lassan egyre mélyebb lett az alkony,
„nézzétek” - mondtam - „mily veres a hó”,
Ythier Méchant a kését nézte akkor,
és arra jött egy batyuzó zsidó.
Ott jött görnyedten, vénen és mi szépen
felálltunk s taplót kértünk és tüzet,
de ő a kést bámulta s zöld szemében
sötét toronyként állt a rémület.
És így végeztünk vele mind a hárman,
mondj értünk még egy Ave Máriát,
s az Úr az örök élet aranyával
fizesse meg irgalmad aranyát:
- hogy a Göncöl kocsisa fel a bakra
vegye magához e három gonoszt,
s vad vágóban vihesse a magasba
Hozzá, ki már csupán kegyelmet oszt,
és kérd reánk az Ő szerelmét,
hogy a bitóról hófehéren
megoldja Villon árva lelkét
Krisztus nevében.

Ámen, ámen.

A vén zsidót a búzaföldre dobtuk,
s a vén zsidó vagy száz tallért nyomott.
Aztán kocsmába mentünk és kimostuk
a rongyainkból mind a vérnyomot.
De a zsaruk elfogtak a határban,
s rozsdába verve vittek Párizsig,
bűnbánat nélkül haltunk mind a hárman,
s hasunkon, nézd, a lódarázs hízik,
szemünkkel varjak szállnak fenn az égen,
és forgunk-lengünk, mint a szélkakas,
és mellbimbóink megrohadva régen,
leestek tegnap, mint a rézgaras -
vállunk a naptól már barnára égett:

testvér, ne vess meg, mint a nagyvilág,
és mondj, ha a Montmartre-i dombra tévedsz,
értünk egy végső Áve Máriát:
- hogy Colin Cayeux lókötő pofáját
s Ythier Méchant-t a zsebmetszők közül
bírák, pandúrok ott fenn már ne várják,
rútul pislogva egy felhő mögül -
de kérd reánk az Ő kegyelmét,
hogy a bitóról hófehéren
megoldja Villon árva lelkét
Krisztus nevében.
Ámen, ámen.

A TESTAMENTUM

I.

Az őszi sárban már magamban járok,
s lábam nyomában a Kaszás üget,
hajam deres lett és az utcalányok
másnak mutatják már a mellüket,
s a csillagok is már fakóbban égnek,
mint egykor égtek, mikor este lett:
ajánlom bűnös lelkemet az égnek,
s az út sarának vézna testemet.

II.

Pedig: hogy féltem egykor a haláltól,
emlékszem, mint kamasz vagy kisdíák,
mikor félig fejemre szállt az álom,
s elmorzsoltam már rég az estimát:
hirtelen belémnyilalt a sötétben
a rémület, hogy egyszer meghalok,
s azt sem tudom már akkor majd, hogy éltem,
s hogy fákat láttam, holdat és napot,

III.

hogy nemzedékek fognak jönni-menni,
de nekem nem lesz szavam és dalom,
és a bitang sors, mely nem adott enni,
végül sarat dagaszt az ajkamon:
hogy mint a barmok döglünk meg mindnyájan,
s ha már a sírba tettek, e kevés
örömtől sem lesz édes lenn a szájam,
s nem lesz soha, de soha ébredés.

IV.

E félelem úgy fűrt, mint vágóhídon
fúrják bikák agyába a karót,
a verejték nyakamig elborított,
s hörögve haraptam a takarót,
görcsös kézzel gyújtottam meg a mécsest,
s hogy elkergessem ezt a látomást:
könyvet fogtam s olvasni kezdtem révedt
szememmel Vallát vagy a Gorgiászt...

V.

Azóta a pimasz nők, a rideg
barátok, a polgárok közönye,
a hosszú vándorutak a hideg
erdőkben és a hóhér kötele
másra tanított; s mert kiűrittem
a mély pincék minden löre-borát:
nem félek többé s a halállal ketten
régén vagyunk már pertucimborák.

VI.

Mert korbáccsal vert engemet az élet,
s nem voltam Isten választott fia,
egy tál lencsémbe hányszor ült a féreg,
s lábamnak hányszor kellett futnia,
és mégis: most is gúnyra ferdül szájam,
s az urak hiába fennek rám fogat,
ollójával e rút Kor és az Állam
nem nyírt meg, mint kertész a bokrokat.

VII.

Úgy volt tehát, hogy épp karácsony estén,
harmincegyben ezernégyszáz után
szalmán hevert, borjak között a testem,
melyek szemembe leheltek puhán,
apám némán állt, mint cölöp a tóban,
s anyám fáradtan súgta: „Jézus, Jézus”,
mert én is egy vén, korhadt istállóban
születtem egykor, mint a Nazarénus.

VIII.

És hogy mégsem lett Megváltó belőlem:
az első követ te emeld reám.
E földre gondban és nyomorban nőttem,
istállószolga volt szegény apám,
nagyapám zsoldos s varros homlokára

az évek húztak dühös boronát,
és őseim jeltelen sírhalmára
sohsem ragyogtak gőgös koronák.

IX.

S ezért most, vénen, még két térdre esve
köszönöm Néked, Uram, a nyomort,
hogy nem lettem ficsúr, ki délben, este
mindenre pökve, szürcsöli a bort,
hogy mámoraim keserűk és búsak
voltak s utam az éj aljába vitt,
hol a sötétben megláttam a dúsak
hatalmát s a szegények titkait.

X.

Köszönöm Néked a kenyér csodáját,
s az éhes gyomor lázadt vágyait,
a tömegszállás fuldokló homályát,
s a vén kórházak sápadt ágait,
köszönöm Néked álmodom lágy varázsát,
s lyukas cipőmben a hideg sarat,
és köszönöm a meddő vágy darázsát,
s a szél zúgását a hidak alatt.

XI.

Köszönöm Néked, hogy szememnek tárva
nyílt meg az Ember, e szörnyű bozót,
mert így nem lettem az urak szolgája,
sem népkertekben rizsporos bohóc;
köszönöm, hogy az Ember szenvedését
mind a fülembe súgtad egy napon,
mert így történt, hogy minden versem mélyén
azóta egy húr szól: a szánsalom...

XII.

De akkor még minderről mit sem tudva,
üvegből ittam, ha volt, a levest,
és lágy porával megcsókolt az utca,
és rőt borával meglocsolt az est.
Oly szimpla volt minden: a nap, a rétek,
a játékok, az ég és a folyó,
s az út sarából úgy gurult az élet
cipőm elé, mint egy üveggolyó.

XIII.

Aztán meghalt apám s mi ültünk szótlan,
s az éhségtől állunk már felkopott,
s így jött, hogy nyolc évvel kenyeret csórtam
a pék előtt. S a strázsa elfogott.
Huszonöt botütés jutott ki nékem,
s a kis Montcorbier sovány farát
röhögték éppen a dámák a téren,
hogyan ott jött Guillaume de Villon apát.

XIV.

Magához vett és nékem adta lelkét
és címerpajzsa minden csillagát,
és papszívének vénülő szerelmét,
és vén könyvtára ódon illatát,
amelyben annyi titkot magyarázott
kamaszfülemnek ő, a mesterem,
míg kinn a fákon nyári zápor ázott,
vagy tar gallyak hintáztak meztelen.

XV.

Emlékszem: mindig az ablaknál állott,
és elfordítva tőlem mély szemét,
úgy nézett ki az udvarra a pállott
üvegen át, hol lim-lom és szemét
közt gyöngyöket fogott a levegőben,
s aztán megfordult s úgy, mellékesen,
úgy félhalkan és félig elmenőben
marokra szórta őket énnekem.

XVI.

Mert ő tudta a századok múlását,
s régholt bölcsészek minden bánatát,
ő mondta el nekem Róma bukását,
Pláton álmát s a huszíták tanát,
hogyan Gil de Rais-t, a Kékszakállt, mért húzták
bitóra és a britek a szegény
Johannára miért gyújtottak máglyát
Rouen várának sárga főterén?

XVII.

És így volt, hogy tizenhat éves lettem,
s a pandekták közt ültem, kisdíák,
és számra a lihegő nyári estben
mézet csorgattak az akáciák,
s az álmos denevérek lassú kéjjel

ölelgették már kinn a házfalat,
midőn Celeste, a szolgáló, a méccsel
bejött, szökén, mint az erdei nap.

XVIII.

És akkor persze megtanított arra,
amit egyébként ő már rég tudott,
és a falakról Occam, Zéno, Valla,
az orvosok s az asztrológusok,
Demokritosz, Protágorász és Pláton,
Lucanus, Szent Tamás és Livius,
Áverrhoész, Ptolemeusz és Strabo,
Terrentius, Seneca, Plinius,

XIX.

az írók, az atyák és a bölcsészek,
a tanítványok és a mesterek
pergamen arcuk pusztuló és vénhedt
gőgjével bámulták szerelmemet...
S ezentúl minden éjjel vele háltam,
a Champs de Mars vizes lapályain,
és néztem, míg a harmat hajnaltájban
kék lámpákat gyújtott a vállain.

XX.

És bár a nőknél sok babért arattam,
s a vágy bőrömbe csontig harapott:
a vén könyvekhez is csak hű maradtam
és elnyertem a doktorkalapot:
és akkor a magam lábára álltam,
s úgy éltem már, hol vízen, hol boron,
akárcsak most és nyelvem a vitában
minden tanárt megvert a Sorbonne-on.

XXI.

És akkortájt rímeim már bejárták
az országot meg Párizs városát,
és a barátok régen bennem látták
az új költőt, a hőroszt, a csodát,
mert előd nélkül jöttem, mint Homérosz,
s ha versem átszállna jövő korokba,
úgy megsúgom: hogy azért lettem hőrosz,
mert fűtyülni tudtam a hőroszokra.

XXII.

De megvallom, bár száz rímet faragtam:
koldustarisznya jutott énnekem,
gazdag versek között is szegény maradtam,
s fanyar gondok közt folyt az életem,
s csak titkon csókolódtam az örömmel,
míg a züllés mocskos kocsmákba vitt,
és asszonyok közé, kik száz körömmel
fogták kabátom foltos szárnyait.

XXIII.

A szép Gantière asszony, kit annyit vártam,
s akit hajnalig korbácsolt a vágy,
s a szőke Blanche, aki szemét az ágyban
mindjárt lezárta, mint a gipszbabák,
Catherine la Bourcière, ki zsvány argót
beszélt s a piszkos Marion l'Idole:
de legjobban mégis a kövér Margót
szerettem, kiről annyi versem szól.

XXIV.

Együtt laktunk s ő vitt a bűn útjára,
mert Villon akkor késelt és lopott,
hogy Margónak pénze legyen ruhára
s átlátszó ingre, de az átkozott
minden áldott nap megcsalt egy hülyével,
kit orrom előtt a kapualjba vitt,
és máskülönben is gyűlölt s csak éjjel
békültünk össze néha egy kicsit.

XXV.

Mindent, amit magamról s a világról
tudtam, néki, csak néki mondtam el,
felszedtem volna lábnyomát a sárból,
s a holdat néki loptam volna el:
s egy éjjel eszembe jutott: megkérdem,
mért nem szeret és mért nem szeretett?
S akkor felült a pamlagon fehérén,
s így szólt: Unom, Villon, az eszedet.

XXVI.

És akkor mentem, le az éjszakába,
és egyszer lépve minden járdakőre,
alvó koldusok s rongyszedők közt kába
fejjel előre, mindig csak előre,
a rétekig, s ott néztem vizes arccal:

a téli felhők alján, hogy terül
el, mint megromlott, lila hús, a hajnal,
ólmosan, szürkén, reménytelenül.

XXVII.

Mint tudjátok, ekkor volt, hogy leszúrtam
boros fejjel a rendőrfőnököt,
miért kötél járt volna; de az udvar
s a parlament kegyelme száműzött,
és ott bolyongtam, hol az erdők vadja
között az éjben csak a glóriás
Szent Szűz kísért és Ő, mindnyájunk apja,
aki a fák alatt is óriás.

XXVIII.

Köszönöm Néki, hogy dús álom-mákat
hintett, ha fáradt voltam, el nekem,
és köszönöm a bágyadt holdvilágot,
mely ott kísért a téli kerteken,
amíg magánosan és számkivetve
a Saint Avayl-i kis faluba értem,
hol egy gyönyörű parasztlány nevetve
rég várt a réten a tavaszi szélben.

XXIX.

Fehér csípője ringott, mint a bölcső,
fáradt testemnek drága Ararát,
s mikor megtudta, hogy Villon, a költő
csókolja haja sápadt aranyát:
mint széttépett, langyos barack, úgy ömlött
szájamba szája s teste lánggra gyúlt,
s mellbimbója az éjben úgy vöröslött,
mint málna, mely márványra hullt.

XXX.

Mint harapófogó, ölelt a karja,
asszony még így sohasem szeretett,
fázó testemet testével takarta,
tenyerén vitt, szájából etetett,
s éppen ezért volt, hogy egy éjjel, lopva
elszöktem, mint a tolvaj, nesztelen:
szegény gyermek, hogy is sejthette volna,
hogy sok lesz nékem ennyi szerelem...

XXXI.

De mikor ősz lett, nem tudta ölében
már eltitkolni őt, a gyermeket,
s akkor nem kellett senkinek cselédnek,
s ott járt a réteken kikergetett
testével és úgy gondolt rám, lágyan
és harag nélkül; s hogy tél lett, szegény
fiúkat egy fekete éjszakában
ott szülte meg az udvarunk jegén.

XXXII.

De akkor én már régen messze jártam,
és megláttam az Alpok ormait,
láttam gyöngyöt zsákszámba Génúában,
s láttam Velence gögös tornyait,
láttam bűnbánóan térdelni a népet
a lateráni szent lépcső tövén,
láttam nyomort s elefántcsont-csipkéket
Bianca d'Este bársonyköntösén.

XXXIII.

Láttam Cumaet s a vörös lángokat
éjjel Nápoly váránál a hegyen,
s fürdő, meztelen, görög lányokat
Palermónál az azúr tengeren,
láttam Brunelleschit az esthomályban,
amint a Dómnál a meszet keverte,
s láttam költőket, kik ezüstténtával
írtak szonettet bíbor pergamenre.

XXXIV.

És így, megöregedve, végigjártam
Germániának minden vén, sötét
gót templomát és aztán megcsodáltam
Ypern csipkéit és London ködét,
míg végül a krétapartokról néztem,
hogyan repül Calais felé a sirály,
s matrózok hozták a hírt arra nékem,
mikor kegyelmet adott a király.

XXXV.

S ezért dicsérje néktek most e rímem
hetedik Károlyt, francia királyt,
ragyogjon trónján a liljomos címer,
s övezzen az Úr homlokán gloárt;
a sors útjában csak rózsát fakasszon,

és még hírből se ismerje a bút,
és szüljön néki a királyi asszony
húsz gyermeket. És persze: mind fiút.

XXXVI.

S így értem haza egy nap, hajnaltájban:
a Szajna csendes volt és hófehér,
s legott a hírhedt házhoz vitt a lábam,
hová annyiszor vitt a szenvedély.
És mint szerelmes kamasz: lopva néztem
be a nyitott ablakon - hol tátott
szájjal, zsíros, piszkos pofával, vénen
aludtak: Margó meg a többi lányok...

XXXVII.

Továbbmentem s kiköptem a járdára,
s a kút vizében néztem arcomat,
hajamat, melyet az idő sárgára
mázolt, s a furcsa, hosszú karcokat
a homlokon és aztán felnevettem,
s nem néztem már a víztükröt tovább,
sem a nőket és még azt sem kerestem,
hol vannak már a régi cimborák.

XXXVIII.

Az egyik szolga lett, lovász vagy béres,
vagy az utcán túrja a szemetet;
a másik zöld esernyővel kezében
sétáltat vasárnap nyolc gyereket;
a harmadik nagy úr és hét lovon jár,
s fülébe három primás hegedül;
de én nem lettem szolga, úr, se polgár,
s így maradtam magamnak egyedül.

XXXIX.

Lelkemet tehát az Úrnak ajánlom
(vedd tolladat és írd, Frémin papom),
a többit a sárnak és azt kívánom,
ha elköltöznék innen egy napon:
hogy minden cókmókomat pénzzé téve
temessetek el s azt, mi megmarad,
dobjátok az első koldus kezébe,
ki elétek akad.

XL.

De addig, kérlek, hagyjatok magamra,
hogy néhány órát hadd ülhessek én,
amíg az ősz ködöt szítál hajamra
még itt, parányi kertem közepén.
A rózsák már lehullt, a szegfű sárgul,
s a bokrokon fűtyülnek a rigók;
s a tölgy alatt egy vén Priapus bámul,
kit Rómából hoztak a légiók.

XLI.

S ha megrepedt és megkopott is, mégse
tört össze másfélezer év alatt...
Csend van körülöttem s a sápadó égre
vörös felhőket gyújt az alkonyat.
Négyoldalt borzalmas házfalak barnán
merednek a haldokló kert felett.
Lassan sötét lett. Priapusra tarkán
csavarodnak az ázott levelek.

UTÓIRAT, MELY TEMETÉSEMET ILLETI:

XLII.

Ha visszatérek majd a barna földbe,
amelyből gyomnak nőttem egykoron:
azt kérem, hogy a Saint Avayl-i völgyben
pihenjen egykor elfeledt porom.
E temető már régen drága nékem:
oly csendes, mint egy álmos, zöld öböl,
s két összehajló, selymes domb tövében
puhábban vár rám, mint az anyáöl.

XLIII.

És olcsó könnyeket senki se ríjon,
ha majd a sírba tesznek egy napon,
szegény fiam, Pierre Armand de Villon
is ott pihen, ki bénán és vakon
jött a világra: de az Úr kitárta
feléje lágy kezét harmadnapon,
s el nem játszott játékait ott játssza
valahol a cukorszín csillagon.

XLIV.

De mégis azt kérném, hogy ne tegyétek
Armand fiam mellé testem porát:
ott szeretnék pihenni, hol a rétek
benőnek már a korhadt lécen át
a sírdombokra: a temető szélén,
s ott nézném, mint fáradt, vén szerető,
amint az évekkel lassan és békén
a búzaföldbe vész a temető.

XLV.

Meg aztán a kocsmá sincs onnan messze,
hol jó bornál egy kis kvartett zenél
gonosz nótákat minden nyári este,
s daluk botrányos szövegét a szél
a zöld sírokig hozza el magával.
Ne szóljatok meg: ki tudja, halott
szívem egy csendes május éjszakában
talán meghallja még a dallamot.

XLVI.

Ültessetek fejem fölé egy árva
kis szilvafát s mellemre pázsitot,
de a kék ég szerelméért ne drága
márványtömböt vagy gőgös gránitot:
rendjeleket s dízsírhelyt sohse kértem,
s bár hóhérkézben lengett életem:
az úgynevezett úri tisztességhez
mégis túl tiszta volt az én nevem.

XLVII.

S ne törődjete halotti torommal,
jó lesz nektek, ha van, dohos kenyér,
s ha nem nagy munka, írjátok korommal
vagy kátránnyal egy szürke vagy fehér
középnagy köre, amilyen a réten
a lábatok alatt ezer akad:
hogyan ki és mi volt az életében,
ki itt enyészik lenn a föld alatt.

XLVIII.

S menjetek, hátat fordítva a sírnak,
oda, hol szebben szaglik a virág;
s talán, ha majdan kettőezret írnak
Krisztus után, még tudja a világ,
hogy csókolt egykor Villon, a csavargó,
s mély serlegekből hogy itta a bűt,
s hogy indult végül álmos és kanyargó
vizekre, honnan nincsen visszaút.

RÖVID BIOGRÁFIA

A tizenötödik század elején Franciaország a pusztulás szélén állt. A százéves háború ügyszólván kiirtotta a parasztságot, a főurak váraikba zárkóztak és az ország pénze Angliába, Rómába és Németalföldre menekült. Párizsban 24.000 ház állt lakatlanul és az 1438-as dögvész egyedül a fővárosban 50.000 áldozatot követelt.

Az ország délkeleti felében Shaw Szent Johannájának „Charley”-ja, VII. Károly - ez a tehetetlen, álomkóros és valahogy mégis rokonszenves uralkodó, kinek 1425 táján alig néhány faluja maradt Franciaországból. Párizs az angoloké volt és az angolok pártján állt a papság és a nemesség nagy része, sőt az akkori idők legnagyobb hatalma: a párizsi egyetem. Csodával határos, hogy ez a lusta és álmos uralkodó alig húsz év alatt kiverte az idegeneket és egységes, erős Franciaországot hagyott fiára. A hadjárat története, melyben Armagnac, Dunois, Kékszakáll és mindenek előtt Jeanne d’Arc játszotta a főszerepet, meglehetősen közismert. Jeanne d’Arc az angol gyarmatosító törekvések ellen életre hívta a francia nacionalizmust és felszabadította Reinset, ahol VII. Károlyt királlyá koronázták. Rövidesen - Calais kivételével - egész Franciaország meghódolt. A nemesség és a klérus hirtelen a király mellé állt, ki 1438-ban nagy ünnepek közepette bevonult Párizsba. A Notre Dame lépcsőjéről egy bíró köszöntötte: Nicolas Midi Rouenben néhány év előtt még az angolok zsoldjában állt. Ő volt az, aki máglyahalálra ítélte Jeanne d’Arcot, akinek a király trónját és országát köszönhette.

Villon ugyanabban az időben született, mikor Jeanne d’Arcot megégették Rouen piacán: 1431-ben. Életéről és haláláról csak nagyon keveset tudunk. Önmagát „szegény Villon”-nak nevezte, valódi nevén valószínűleg Montcorbiernek, versei stockholmi kézírata szerint Corbeuilnek, mások szerint des Logesnek hívták. Szegény családból származott, atyját korán elvesztette és még nem volt nyolc éves, mikor Guillaume de Villon (Villon ó-franciául annyit jelent, hogy gazember), a St. Benoît templom káplánja fiának fogadta. Az öreg Villon káplán, nevét és az akkori papokról elterjedt hiedelmet meghazudtolva, derék és köztisztelőben álló személyiség volt, kit Villon nála szokatlan szeretettel „mon plus que père”-nek szólított. Tizenkét éves koráig őmaga tanította a költőt; aztán beíratta a Sorbonne-ra.

Véletlenül ismerjük az utca nevét, ahol Villon lakott. A káplán háza nem esett messze az Ártatlanok Temetőjétől, mely az akkori Párizs Champs Elysée-je és Bois Boulogne-ja volt. Itt a polgárháború és dögvész közepette megsokasodott halottakat egymás fölé temették és egy-egy hullára lassanként már csak annyi föld jutott, hogy a nép az elföldelést „besózásnak” hívta. Mikor a sírkert dombmagasra emelkedett a szomszédos Rue de la Ferronnière fölé, a kiásott holtakat száradni akasztották a temetőfalra. És mégis ez a temető volt az akkori Párizs központja, ahol vasárnap polgárok, szerelmespárok és prostituáltak sétáltak. Legalábbis nyáron, télen a lakosság nagyrésze otthon ült, mert nem volt pénze ruhára, míg este rablók, bérgyilkosok és részeg diákok garázdálkodtak az utcán.

A város felett négy építmény uralkodott, melyeket látni lehetett mindenünnen: a le Temple börtön román főtornya, a Bastille tömör és borzalmas körvonalai, a Notre Dame és a mai Gare de l’Est helyén a tizenhat karú, negyvenméteres szálfákból összeácsolt montfauconi bitó, melyen tucatjával lógtak az akasztottak. Alattuk, aprón és meghunyászkodva terült el a középkor végének beteg, agyonsarcolt, félig rombadólt és nyomorult Párizsa, mely kis szökőkútjaival, gót palotáival, alvilági udvaraival, szűk sikátoraival és feneketlen mélységből égnek törő csúcsíveivel sehol sem maradt olyan eleven valóság, mint éppen Villon költészetében.

Mikor Villon beiratkozott a Sorbonne-ra, az egyetem még hatalmas tetőfokán állt. Párizsban akkoriban tizenhatalmazó diák tanult; az előadásokat négy nyelven tartották és az egyetem valószínű állam volt az államban. A Sorbonne féllábbal már az újkorban állt. Az arab orvostudomány és bölcsészlet mellett hírek kelt az olasz humanistáknak: Petrarcanak, Poggio Bracciolininek és Lorenzo di Vallának is. Itt élt Nicolas de Autricuria, ki azt állította, hogy „Averrhoest és Aristotelest ki kell dobni az ablakon, mert a természetben nincs egyéb, mint az atomok mozgása”. Itt élt Jehan de Brescain, ki harcot hirdetett a teológia ellen és Arnaldo de Brescia nevének hallatára még mindig a forradalom emléke kísértett...

Villon, bár kora fiatalságától kocsmákban és bordélyokban töltötte életét, sokat tanult. Műveiből értesülünk róla, hogy betéve tudta a Bibliát, Vergiliust, a klasszikusokat. Francia nyelven ő említi először a hellén és latin történelem nevezetesebb alakjait; minden bizonnyal ismerte Dantét, a humanistákat és Petrarcat, az egyházatyákat, Aristotelest, Szent Tamást, a római történetírókat, értett az orvostanhoz, a teológiához, a művészethez és az asztrológiához is. 1449-ben bakkalaureátus lett, majd 1452-ben elnyerte a licencia docendi-t, ami azt jelentette, hogy tanári minőségben előadásokat tarthatott az egyetemen. De erre már nem került sor.

Egy diákcsin kirobbantotta az ellentétet az államhatalom és az egyetem között. A Sorbonne bezárta kapuit és Villon, ki valószínűleg már régebben elköltözött nevelőapjától, rablással és hamisjátékkal kereste kenyerét. Állítólag diáktársai vitték erre az útra; a párizsi egyetem könyveiben Villon neve mellett számos előkelő származású hallgató neve szerepel, akiket 1450 körül mint útonállókat kötöttek fel Franciaország különböző városaiban. Villon szerette a bort és a prostituáltakat: Baudelaire előtt alig volt költő, aki ennyit írt róluk. A káplán komor háza és a Sorbonne fegyelme után jól érezte magát az új környezetben. Később már nem tudott szabadulni innen. Vagy talán nem is akart.

A kocsmákban hallhatta először azt a két költőt, kikhez valami távoli rokonság fűzte: a bordalköltő Walterus Mapust és a csavargó Rutebeuf verseit, ki Szent Lajos korában élt. De a trubadúrok már régen hallgattak és néhány közepes tehetségen kívül (mint Károly orleansi herceg, Jehan Calais, Martial d’Auvergne) Franciaországnak nem volt költője, ki említést érdemelne. Villon balladáit csakhamar szájról szájra jártak Párizsban és bár szerzőjüknek rossz híre volt, az „előkelő társaság” is érdeklődni kezdett iránta. Tudjuk, hogy a költő gyakran volt hivatalos Robert d’Estoutville rendőrfőnöknél...

Ekkor történt, hogy 1455 júniusában, egy esti verekedés alkalmával, hasbaszúrt egy klerikust, Philippe Charmoiset, ki egy asszony-személlyel ült egy padon a rue Saint Jacquesban. A papot kórházba szállították és kihallgatták, de Charmoise nem volt hajlandó verekedésük okát elárulni. Néhány óra múlva meghalt és ekkor a rendőrség Villon felkutatására indult. A költő közben már megszökött Párizsból. Egy ideig Bourg-la-Reineben rejtőzött. Állítólag a Port-Royal kolostor hírhedt apátnőjénél, Huguetta du Hamelnél lakott, ki esténként áruhában szökött ki a klastromból és a bort és a férfiakat sem vetette meg. (Az apátnő kora egyik leghírhedtebb asszonya volt; befolyásos rokonai még a bíboros ellenében is megvédték és csak 1470-ben ítélték el, egyházi pénzek eltulajdonítása miatt.)

1456-ban Villon kegyelmet kapott és visszatért Párizsba. Valószínűleg ekkortájt csatlakozott a La Coquille nevű rablóbandához és, bár még csak huszonötödik születésnapjához közeledett, „fekete és sovány volt, mint a kéményseprő kefeje”. Alig néhány hete lehetett a fővárosban, mikor résztvett a Collège de Navarre kirablásában. Egy borbély elárulta cimboráit és a coquillardok nagy részét olajba főzték, vagy a montfauconi bitóra akasztották. Villonnak újra menekülnie kellett.

Először Dijonba ment. Majd, mikor itt is meleg lett lába alatt a talaj, Orleans felé indult. Útközben ellátogatott Bloisba, ahol „Franciaország csalogánya”, Károly orleansi herceg lakott, finom és előkelő öregúr, ki szívesen látta udvaránál a művészeket. De Villon itt sem maradt sokáig. Bourgesbe ment és rövidesen - előttünk ismeretlen, de főbenjáró bűn miatt - innen is menekülnie kellett. Moulinsban egy másik dilettáns költő: Jehan de Bourbon herceg vendége volt. Ezután egy időre nyoma veszett. 1460 nyarán már az orleansi börtönben ült és kivégzését várta. Július 17-én csoda történt. Károly herceg kétéves lányával tartománya székhelyére érkezett és ebből az alkalomból Villon is kegyelmet kapott. Egy évvel később már Meungben, a püspöki tömlöcben raboskodott. Állítólag egy templom kifosztásával vádolták, amiért akkoriban halál járt. Villon életét újabb csoda mentette meg. VII. Károly meghalt és fia, XI. Lajos átvonult Maungön és kegyelmet adott a foglyoknak.

A börtönben borzalmasan megkínózhatták, mert verseiben a legválogatottabb átkokat szórta Thibault D'Aussigny püspökre. Egyes források szerint Villon nem templomi kelyheket lopott, hanem a püspök unokahúgát csábította el - lehetséges azonban, hogy mind a két feltevés megfelel a valóságnak. Annyi bizonyos, hogy Villon alig néhány hét múlva már a párizsi Châteletben ült. Ezúttal, minden valószínűség szerint, ártatlanul. Mindezek ellenére halálra ítélték. Villon kegyelmi kérvényt nyújtott be a parlamenthez - versformában. A parlament megkegyelmezett neki, (ami a legnagyobb ritkaság a középkori francia jog történetében), de, tekintettel „au vie mauvais du dit Villon”, 1463. január 5-én tíz évre számúzta Párizsból.

Villon három nap múlva elhagyta Párizst. Ezután mindörökre nyoma veszett. Csak annyit tudunk róla, hogy utcai árus volt Rennesben és minden valószínűség szerint megfordult Európa többi országában is. Rabelais az angol király udvarába helyezi és ezzel kapcsolatban egy remek, de sajnos reprodukálhatatlan anekdotát beszél el róla (IV. könyv, 67. fejezet). Másutt a Gargantua egyik hőse, Episztémon, ki megjárta a poklot, azt is elmeséli, hogy odalenn rossz dolguk van a gazdagoknak és nagyuraknak: II. Gyula pápa pástétomot árul, Kleopatra kofa, Nerva császár kifutófiú; de Diogénész bíborköpenyben ül és a szegény Villon aranyat csörget a zsebében és farba rúgja Xerxes királyt...

Haláláról nem tudunk semmit. Annyi bizonyos, hogy Franciaország egyik legnagyobb költője nyomtalanul és szegényen pusztult el. Alig néhány évvel rá, hogy a könyvnyomtatás elterjedt, Levet kiadta Villon Testamentumát (1489), de ekkora Villon már minden bizonnyal halott volt. Művei 1542-ig több mint harminc kiadást értek és Clement Marot róla írta az első francia esszét. Aztán, kétszáz évre majdnem elfeledték. 1723-ban újra kiadták, majd 1742-ben és 1832-ben. Azóta egyedül Franciaországban több mint ötszáz kiadást ért. Minden kultúrnyelvre lefordították és különösen az utolsó húsz évben szinte felmérhetetlen hatást gyakorolt az európai költészetre.

Biográfiák százával jelentek meg Villonról. A legfontosabbak: Théophile Gautier: *les grotesques* (Paris, 1832); S. Nagel: *Villon* (Berlin, 1876); Antoine Chapaux: *Villon* (Paris, 1859); Gaston Paris: *Villon* (Hachette, 1901); Marcel Schwob kitűnő könyve (Paris, Dumoulin, 1912); Louis Thuasne: *Villon et Rabelais*; Chapiro: *Der arme Villon* (Zsolnay Verlag, 1931) és végül Francis Carco érdekes Villon-regénye (Plon, 1926).

Végül a fordításról szeretnék néhány szót megjegyezni. Villon versei formailag éppoly nehezek, mint tartalmilag, tele vannak helyi és személyi vonatkozásokkal. Egyedül a Testamentum 50-60 oldal jegyzetet igényel; célzásai nehezen, néhol egyáltalán nem érthetőek. Az volt a célom, hogy a nagyközönség számára is érthető Villon-fordítást adjak, mely híven reprezentálja a XV. század és Villon szellemét. Hogy Villont érthetővé tegyem, rövidítettem és megtoldottam, egyszerűsítettem és komplikáltam, ahol ezt szükségesnek, vagy helyesnek

találtam. Villon zsiványnyelvét, jobb híján, a korszerű argóval pótoltam. A magyar fülnek - balladánál - igen disszonáns francia stanza helyett versenként más és más formát választottam. Semmilyen anakronizmustól, semmilyen szabadságtól nem ijedtem meg és amennyire lehetséges, még a Villon-verseknél is jobb verseket igyekeztem adni. Munkámnál Babits Mihály, Wilde- vagy Tennyson-fordításaira gondoltam, melyeket a szerző csak szerénységből nevez Wilde, illetve Tennyson verseinek. E kötetben három nem autentikus Villon-verset, esztétikai és nem filológiai okokból, felvettem a többiek közé. Ez a három vers (Lovise, A brabanti borbély, Szerelmes ballada) a híres Jardin de Plaisance-ból való, egy 1480 körül készült versgyűjteményből, melyet Vérard adott ki Párizsban, 1501 táján. Ez az antológia névtelenül hozta Villon és követőinek költeményeit és Brecht, Ammer és Paul Zech - kik egyébként fordításomnál nagy hasznomra voltak - szintén felvették a Jardin de Plaisance verseit német Villon-átköltéseik közé. Példájukat én is követtem. Néhány balladának viszont nincs eredetije, így például a Haláltánc- balladának. A filológia sohasem fogja eldönteni, hogy a Jordin de Plaisance melyik versét írta Villon; és egyébként is az volt a célom, hogy a költőben egy kor szellemiségét tolmácsoljam. A humanizmus, a könyvnyomtatás és az ébredő szabadság korának szelleme volt ez és talán nem egészen érthetetlen, hogy e szellem napjainkban is szíves fogadtatásra talál, hiszem, mint Heine mondja:

Amíg hátulján kancsuka táncol
s hasára Junker-csizma lép:
egy-két nótát a szabadságról
szívesen hall a szolganép.

Budapest, 1937

AZ UTOLSÓ SZÓ JOGÁN

E kötet versei először a budapesti liberális napilap, a Magyar Hírlap hasábjain jelentek meg 1934 és 1937 között. Kivételt képezett néhány vers, melyek közléséért a Magyar Hírlapot elkobozták vagy betiltották volna; ezek a kolozsvári Korunkban és a moszkvai Új Hangban láttak napvilágot. A balladák közönségsikerén felbuzdultam és egy, ízléséről ismert pesti kiadó előtt megpendítettem: mit szólna, ha a Villon-verseket kiadásra felajánlanám neki? Az illető „ugyan ki az ördög olvas ma költeményeket, Gyurka?” felkiáltással hárította el tolakodásomat.

Saját költségünkön verseket kihozni: ezt Paul Verlaine-től József Attiláig semelyik költő nem tekintette megalázásnak. Pénzt kértem kölcsön és megállapodtam az Officina Nyomdával, hogy 1937 könyvnapjára ezer példányban kinyomják a Villon-balladákat. Időközben két gond is gyötört. Az egyik, hogy 200 példányt sem sikerül eladnom és a kölcsönt nem tudom visszafizetni. És a másik: hogy az ügyészség elkobozza a könyvet. A fenti utószóban ugyan megírtam, hogy a Villon-versek átköltésénél semmilyen szabadságtól nem riadtam vissza, de a legfontosabbat elhagytam. Azt, hogy Villont azért választottam átköltésem tárgyául, mert a Villon álnév alatt sok mindent kimondhattam, amit, ha a magam neve alatt írom, nem tűrnek el.

Elkobzásra nem került sor. A félezrede halott francia költőt az ügyészség több elnézéssel kezelte, mint az eleven magyart. Ugyanakkor az igazságügyi minisztériumban a kitűnő dr. Csánk Béla osztálytanácsos mellett kettőnknek - mármint Villonnak és nekem - sok jóakarója, sőt rajongója akadt, akik nyilván kiálltak mellettem. Így aztán 1937 könyvnapján a Vörösmarty téren és az Operával szemben két színésznő - Muráti Lili és Fedák Sári - árulhatták a Villont, míg a Körúton, a Népszava könyvsátrában én dedikáltam. Harmadnap estére egyetlen példány sem maradt. A következő kiadásokat az Officina Kiadó adta közre jelentős példányszámban. 1944 elején - amikor már rég nem tartózkodtam Magyarországon - jelent meg a 11. kiadás. Ezt a kiadást égették el a nyilasok könyvmáglyán az év vége felé, többi könyvemmel együtt.

A Villon-balladák megjelenését a demokrata és baloldali sajtó, úgy hiszem, a megérdemelnél nagyobb dicsérettel fogadta. A dicséret, ha ugyan helyesen látom, nem annyira a kis kötet költői érdemének szólt, mint annak, hogy a szabadság hangja és a fasiszmus elleni támadás félreérthetetlenül kihangzott a versekből. A szélsőjobboldali sajtó fuldoklott a méregtől. Már-már azt képzeltem: valamelyik tollforgatójuk előszedi a francia Villont és rámhúzza a vizes lepedőt. Például azzal, hogy a kötet két legprominensebb verse közül az egyik, A haláltáncballada, hiányzik az eredetiből (minthogy én írtam), míg a másik vers, A testamentum 384 sorából csak kettő Villoné: „és őseim jeltelen sírhalmára sosem ragyogtak gögös koronák” (a maradék 382 pedig tőlem van). Még szerencse, hogy szélsőjobbról senki sem tudott franciául, nemhogy a 15. századi nyelvhez konyított volna.

Természetesen örültem a könyv sikerének: de volt ennek árnyoldala is. Több költőtársam, kiknek addig barátságával dicsekedhettem, a siker láttán nem érintkezett többé velem; akadt egy, aki köszönésemet sem fogadta. Saját verseim láttán sok olvasóm mondta: szép, szép, de nagyon sokat tanult Villontól; holott nem az én költeményeim Villonosak, hanem az én Villonom Faludys. Ehhez járult, hogy első verskötetem, A pompeji strázsán, 1938 könyvnapján jelent meg, egy évvel Villon után. Sikere volt, szinte mindjárt elfogyott, de Villont nem tudta beérni.

Márcsak azért sem, mert a következőkben - 1938 végétől emigrációban éltem Párizsban, Észak Afrikában, majd az Egyesült Államokban - minden könyv újabb kiadásához cenzori engedélyre volt szükség. Kiadóm, Lándy Dezső, hat hónaponként látogatta a cenzori hivatalt és a pompeji strázsán meg a Villon újabb kiadását kérelmezte. Az előbbi a főcenzor mindig megtagadta, ami érthető, mert a könyvben háborút, Budapest rommálövését jósoltam. A Villon kiadásába, a maga provinciális morgásával, beleegyezett: „Nagy gazember volt az a francia. Ha élne, a Gestapo rég lefogta volna. De nem él. Adja ki, egye fene.” Így saját vers-kötetem újabb kiadása meg nem jelenhetett, de Villon balladái tízezerszám fogytak. Reinitz Béla, az Ady-versek megzenésítője, több Villon-balladához zenét szerzett. Esténként az ország legjobb dízői adták elő és a Szalmás kórus és más munkásdalárdák állandóan műsorukon tartották Villonomat a háború alatt. A francia, kit csináltam, győzött felettem.

Kinn az emigrációban sem volt jobb a helyzet. Igaz, a szellemi élet - Fejtő Ferenc, Fényes László, Jászi Oszkár, Károlyi Mihály, Kéri Pál, Szilárd Leó, Vámbéry Rusztem - az én verseimet ismerte és szerette, nem Villont. De az újabb emigránsok többsége nevem hallatára mosolygott: „Itt a Villon.” 1941 elején a marokkói sivatagban utaztam Bir Mohrein felé. Egy reggel az oázisban, ahol megaludtunk, iszonyatos magyar káromkodásra ébredtem. Idegenlégióból szökött honfitársam volt a káromkodó, aki tevehajcsárként működött a különös környezetben. Kimentem hozzá a homokba és bemutatkoztam. Nevem hallatára nyomban elszavalta Az akasztófavirágok balladáját, nemcsak a vers 96 sorát, hanem azt is, amit ő maga költött hozzá. Ott álltam a sivatag hajnali hidegében és borzongtam, de jutalmul a hajcsár „a leglágyabban ringó tevét” adta alám.

A Villon-vitát - mert így hívták - a második világháborúval párhuzamosan vívták a magyar sajtóban. Emigráns voltam; nem sokat tudok róla. Azt hiszem, Eckhardt Sándor franciaszakos egyetemi tanár indította el a Magyar Szemlében közreadott támadásával. Sajnálatosan, a cikket csak emlékezetből tudom idézni, közel félszázad távlatából bizonytalannal pontatlanul. A feltűnően durvahangú írásban Eckhardt trágársággal vádolt, kommunista suhancnak nevezett és förmédvénye végén felszólította a rendőrséget: tiltsa be a zeneakadémiai Villon-esteket, ahol a közönség elragadtatott tapsai közepette a színészek ezeket az ocsmányságokat adják elő.

A Villon-estek a Zeneakadémián végigkísérték a második világháborút; csak a német megszállás vetett véget nekik. Tüntetések voltak a magyar függetlenség és a demokrácia mellett, a háború és a németek ellen. A verseket az ország legjobb színészei mondták, a többi közt Gobbi Hilda, Greguss Zoltán, Ladomerszky Margit, Major Tamás, Somlay Artúr, Tapolczay Gyula, Timár József, Törzs Jenő. Ugyanakkor sokan vitába szálltak Eckhardt Sándorral és Wesselényi Miklós a Magyar Nemzetben, Gosztonyi Lajos, Mónus Illés és Szakasits Árpád a Népszavában, valamint Kéthly Anna, Kovács Imre, Supka Géza, Zsolt Béla és mások.

A Villon-versek védelmezői számtalan érdekes érvet hoztak fel. Egyebek közt a francia professzort arra figyelmeztették, hogy III. Napóleon idején a Bováryné és A romlás virágai szerzőit az erkölcstelenség hasonló vádjával illették és ítélték el a császári álszent és hőbörgő ügyészei. Mások arra figyelmeztették, hogy Fitzgerald világhíres Omár Khájám átköltését, vagy Goethe West-östlicher Divanját - ahol egyetlen versnek sincs eredetije - soha értelmes ember még meg nem támadta; mi tehát az oka e nagy, Faludy-ellenes ricsajnak a magyar ugaron? Azért támadják, mert emigráns, vagy azért, mert nincs módja védekezni? Végül Szabó István érdekes megállapítása: a versek sorsát nem irodalmi viták döntik el, sem az, hogy ezeket a költeményeket Villon írta-e, vagy Faludy, vagy mindketten, vagy egyik sem, hanem az, hogy szép versek tartjuk ma és tartják majd őket húsz, negyven, vagy akár száz esztendő múlva.

Mikor 1946 tavaszán hazaértem Amerikából, a Villon-versek új, 13. kiadása várt rám az Officinánál. A 14. kiadás egy évvel később jelent meg ugyanott nagy példányszámban, mintha csak a kiadó megsejtette volna, hogy ez lesz az utolsó eresztés. Pár hónappal később a kiadó megszűnt. Ami ezután történt, azt nehéz megérteni, de könnyű kitalálni. A 14. kiadást is felvásárolták és miután eltűnt a könyvkereskedésekből, kezdett eltűnni a könyvtárak polcairól. Tudtom szerint Villon sosem került a tiltott, vagy zúzdába küldendő könyvek jegyzékeinek valamelyikére. Mégis nyoma veszett.

1950-ben koholt vádak alapján letartóztattak. A támadások, mint 1938-as emigrációm után, ekkor indultak meg könyveim és személyem ellen; azzal a különbséggel, hogy ekkor senkinek nem volt módjában kiállni mellettem. Így a Horthy-időkben kommunista ízünek bélyegzett és lázítással vádolt versek (két évet kaptam in contumaciam) polgári csökevényekké változtak át. Sillabuszokban, irodalomtörténetekben a kötet erkölcstelenségét kárhoztatták. Egyes denunciáns kritikusok, mint pl. Keszi Imre, anarchizmussal vádoltak, egy másik kozmopolitizmusom miatt ültetett a vádlottak padjára, Rotterdami Erasmus, Goethe meg Voltaire mellé. A sírbeszédet Villon fölött Szegi Pál néhai barátom mondta el. Szerinte Villon-kötetem „szenvedélyes vitát is kavart, amelyben szakemberek, a jó ízlés és az irodalmi tisztesség nevében joggal tiltakoztak a Villonon elkövetett merénylet ellen.” (Lásd: François Villon versei, 9. kiadás, Európa könyvkiadó, 1983, 179. oldal)

Amikor 1956 decemberében ismét emigráltam, nem kis csodálkozással vettem tudomásul, hogy időközben, 1948 és 1956 közt, öt Villon-kiadás látott napvilágot. Az egyik New Yorkban, a másik Dél-Amerikában, a harmadik ismeretlen helyen; az ilyen könyvek rendszerint impresszum nélkül jelennek meg. A negyedik és ötödik „Pea könyvek” cégér alatt, New York-Genéve helymegjelöléssel; a két városnév alatt Bécset kell érteni. Végül, felügyeletem alatt, a Big Ben könyvkiadónál Londonban, 1958-ban megjelent a 20. kiadás és azt hittem, ezzel Villon ügye elintéződött. Tévedtem.

Mikor a Columbia egyetemen tanítottam, azt hiszem még 1968-ban betévedtem a New York-i magyar könyvkereskedésbe; ez még nem Püski Sándor kincsesboltja volt. Az egyik polcon megpillantottam vagy húsz darab, mocskos-szürkébe kötött, rendkívül csúnya Faludy-Villont. „Ezeket ki adta ki?” - kérdeztem a tulajdonostól. „Nem tudja” - felelte. Minden 4-6 hétben beállít hozzá egy fiatalember, 30-40 Villon- kötetel a hóna alatt és eladja néki készpénzért. Jó, mondtam, adjon el nekem egyet. Így jutottam a 22. kiadáshoz. A következő orvkiadásról stockholmi magyar barátomtól értesültem. Azt mondta: nagyon csinos, kék könyv. A kiadó címét, nevét nem sikerült megtudnom: titkolta előttem. Üzentem néki; honorárium fejében küldjön tíz példányt, ha ezt nem tartja szerénytelen kérésnek. Annak tartotta, mert egyet küldött (27. kiadás). Dühöngjek? Kérdeztem magamtól. De ugyan miért dühöngének? Hány költő érte meg, hogy verseit rablókiadás formájában terjesztetik?

1968-ban Hamza András református pap barátom gondozásában és az ő példamutató ízlésének megfelelően látott napvilágot, Szalay Lajos rajzaival, a Villon 24. kiadása. Egy másik, autorizált kiadás (a 28.) a Hadas kiadónál jelent meg Tel Avivban, 1977-ben; majd pedig Hamza István nyomdájában édesapja kiadásának újranyomata (29. kiadás, New Brunswick, N.J., 1978.) Ezt követte a Villon legújabb külföldi kiadása Összegyűjtött verseimben, a 31-től 80. oldalakon. (30. kiadás, Püski, New York, 1980.)

Örültem az orvkiadásoknak, örültem az autorizáltaknak, de legjobban azoknak, melyek Magyarországon jelentek meg sub rosa. Az első kutyanyelveken érkezett, naptár-módjára összefűzve, 1958 vagy 1959-ből (21. kiadás.) A következőt - látogató nyomdász hozta ajándékba: kb. 5x7 centiméteres, miniatűr könyvet, kék bőrbe kötve, színes fametszetekkel; soha szebbet! (23. kiadás, 1968 tájáról.) A harmadik sokszorosított kiadás (a 25.) 1969-70-

ből. A negyedik kuriózum: az áll rajta, hogy a Borsod megyei TEMSZ kiadása 1971-ből és minden megvan benne, ami a teljes Villon kötetben található, egyes-egyedül a nevem hiányzik róla (26. kiadás).

Végül az ötödik és hatodik, a budapesti szamizdat kiadás 1983 és 1985-ből. (31-32. kiadások.)

Ez tehát a Villon-balladák 33. kiadása és ezzel Villon oda érkezik meg végleg, ahová szántam, a magyar nyilvánosság elé. Ez számomra édes is meg keserű. Keserű azért, mert ötvenegy éve harcolok Villonnal, amiért mindig előbb érkezik meg, mint azok a verseim, melyeket jobban a sajátoméinak érzek és többre tartok. Fél századon át úgy voltam Villonnal, mint a színésznő, aki azt mondja partnerének; „te mindig elém állsz, Retteghi!” Ám most végre megvan a remény, hogy a Villon-balladákat a magam versei követik; amiért egyik szemem sír, de a másik mosolyog.

Torontó, 1988